

Faculty of Contemporary Arts
Information Technology School
Institute for Contemporary Education

BOOK OF ABSTRACTS

Student Symposium

LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference,
Belgrade, 26-27 May

edited by:

Dr Dragan Čalović

Belgrade, 2023

Impressum

Book of Abstracts, Student Symposium, LINK IT & EdTech23

International Scientific Conference, Belgrade, 26-27 May

<https://edtech.link-conference.org/>

Editor

Dr Dragan Ćalović, professor

Publisher

University Business Academy in Novi Sad

Faculty of Contemporary Arts, 12 Svetozara Miletića Street, Belgrade

www.fsu.edu.rs

Proofreading and translation

Andrijana Mladenović

Zorica Jelić

Tamara Precepa

Milica Terzić

Cover design

Zorana Radosavljević

Composition

LINKgroup

Print

Interprint plus

Belgrade, 26a Francuska Street

Circulation

50 copies

Publication year

2023

First edition

ISBN-978-86-87175-21-1

Scientific Committee:

Dr Valentin Kuleto

Faculty of Contemporary Arts, Belgrade, Serbia, President of SC

Dr Dragan Čalović

Faculty of Contemporary Arts, Belgrade, Serbia, Vice president of SC

Members:

Dr Agil Valiyev, professor, Azerbaijan State Oil and Industry University, Baku, Azerbaijan

Dr Aleksandar Šević, professor, Trinity Business School of Trinity College Dublin, Ireland

Dr Ana Belén López Martínez, professor, Department of Physical Activity and Sports Sciences, Catholic University of San Antonio de Murcia, Spain

Dr Ashok Pundir, professor, National Institute of Industrial Engineering (NITIE), Mumbai, India

Dr Baktybek Isakov, professor, Kyrgyz-Turkish Manas University, Department of Sociology, Kyrgyz Republic

Dr Pau Guardiola, professor, UI/UX Multimedia Director, UCAM Catholic University San Antonio de Murcia, Spain

Dr Elena Gurgu, professor, Department of Economic Sciences Bucharest, Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Dr Elitsa Petrova, professor, Vasil Levski National Military University Gorna Oryahovitsa Municipality, Veliko Turnovo, Bulgaria

Dr Iga Rudawska, professor, Director of the Institute of Economics and Finance, University of Szczecin, Poland

Dr Iris Bijelica Vlajić, University of Defence, Military Academy Belgrade, Serbia

Dr Jadranka Denkova, professor, University Goce Delcev Faculty of Law, Macedonia

Dr José Paulo Machado Da Costa, professor, IEES – European Institute of Higher Education, Portugal

Dr Larisa Mihoreanu, professor, Bucharest University of Economic Studies, Faculty of Administration and Public Management, Bucharest, Romania

Dr Marko Ranković, professor, Faculty of Information Technology and Engineering, University “Union – Nikola Tesla”, Belgrade, Serbia

Dr Milena Ilić, professor Faculty of Contemporary Arts, Belgrade, Serbia

Dr Nataša Marjanović, professor, University of Business Studies in Banja Luka, Republika Srpska

Dr Nora Leach, professor, University of Nottingham, UK's Economic and Research Council (ESRC) Researcher, United Kingdom

Dr Oliva M. D. Martins , professor, Instituto Politécnico de Bragança, Campus de Santa Apolónia, 5300-253 Bragança, Portugal

Dr Pau Guardiola, professor, Vice President for International Relations and Communication, UCAM Catholic University San Antonio de Murcia, Spain

Dr Rocsana Manea Bucea Tonis, professor, Faculty of Physical Education & Sports, Spiru Haret University, Bucharest, Romania – Associate Professor

Dr Sabyasachi Rath, professor, Dean of College of Management & Liberal Arts, NIST Institute of Science & Technology, Brahmapur, Odisha, India

Dr Stephen Jehucal Ternyik, professor, Ternyik R & D, Germany

Dr Vita Juknevičienė, professor, Vilnius University, Lithuania

Dr Wilfred Ukpere, professor, Cape Peninsula University of Technology, South Africa

Reviewers

Dr Agil Valiyev, professor

Dr Aleksandar Šević, professor

Dr Ana Belén López Martínez, professor

Dr Ana Savić, professor

Dr Ashok Pundir, professor

Dr Baktybek Isakov, professor

Dr Dan Păun, professor

Dr Dragan Čalović, professor

Dr Dušan Stojaković, professor

Dr Elena Gurgu, professor

Dr Elitsa Petrova, professor

Dr Iga Rudawska, professor

Dr Iris Bijelica Vlajić, professor

Dr Jadranka Denkova, professor

Dr José Paulo Machado Da Costa, professor

Dr Larisa Mihoreanu, professor

Dr Ljiljana Stanojević, professor

Dr Marko Ranković, professor

Dr Milena Ilić, professor

Dr Nataša Marjanović, professor

Dr Nora Leach, professor

Dr Oliva M. D. Martins, professor

Dr Pau Guardiola, professor

Dr Rocsana Manea Bucea Tonis, professor

Dr Sabyasachi Rath, professor

Dr Stephen Jehucal Ternyik, professor

Dr Valentin Kuleto, professor

Dr Velimir Dedić, professor

Dr Vita Juknevičienė, professor

Dr Wilfred Ukpere, professor

Content

Preface	9
Futro – sinonim za kreativnost	11
Marijana Ivančov	11
E-1027	14
Lenka Petrović	14
Džesika Volš: Rast bez filtera	17
Nevena Trkulja	17
Isej Mijake: Između istoka i zapada	20
Sara Nikolić	20
Koko Šanel	23
Marija Raičković	23
Čip Kid	26
Anastasia Jović	26
Čarls i Rej Ims – pioniri modernizma	29
Marta Glavčić	29
Pozicioniranje rada umetnika Vita Akončija na tržištu dizajna	32
Nevena Stanković	32
Brus Mau i društveno-odgovorni dizajn	35
Aleksandra Svetlik	35
Primena veštačke inteligencije za automatizaciju procesa u obrazovnim institucijama	39
Dragana Jakovljević	39
Primena kriptovaluta i cloud computinga	43
Nadica Žarkić	43
The Effect of Transformational Leadership Style on Supporting the Institutional Entrepreneurship of Manufacturing Industry in Iraq: The mediating role of Sustainable Development	46
Raghad Raaed Mohammed	46
The mediating role of Social Responsibility on the relationship between Resonant	

Leadership and Sustainable Performance of the Manufacturing Industry in Romania	49
Raghad Raaed Mohammed and Majid Hamid Hazim	49
The Impact of Leadership Styles on the Organizational Culture in the Romanian Service Sector: The Mediating Role of Social Capital	52
Raghad Raaed Mohammed and Majid Hamid Hazim	52

Preface

In the era of rapid technological advancement and global interconnectivity, the disciplines of information technology and education have become inextricably linked. The intersection of these two fields has given birth to a new domain: Education Technology, often referred to as EdTech. It represents the application of digital technologies and learning principles to enhance the teaching and learning experience in contemporary educational institutions.

The LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference held in Belgrade, Serbia from 26-27 May, stands as a testament to this novel discipline's global significance. It offers a platform for both academia and industry to exchange their knowledge, ideas, experiences, and research findings related to the multifaceted aspects of Information Technology and Education Technology.

This book of abstracts encapsulates the broad range of topics and diverse ideas discussed during the conference. It is an intellectual treasure trove for those interested in exploring the myriad ways that technology can enhance education. Within its pages, you will find enlightening explorations of creativity, discussions of AI in educational institutions, an examination of the impact of leadership styles on organizational culture, and many other engaging topics. Extended abstracts are written in different conference languages and the students had the chance to express themselves in most appealing ways.

As the editor of this compilation, I express my gratitude to the authors- students for their valuable contributions and the reviewers for their critical appraisals, ensuring the high quality of the included works. Special thanks go to our esteemed scientific committee members who guided us throughout the process, ensuring the conference and the subsequent publications were in line with global standards.

Lastly, I express my sincere appreciation to the University Business Academy in Novi Sad, Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School and Institute for Contemporary Education for their support in making this conference a success.

This publication truly represents the spirit of academic collaboration and intellectual inquiry, essential for the development of the fields of Information Technology and Education Technology.

I hope the readers will find the information in this book useful and inspiring, possibly leading to new research inquiries, deeper understanding, and improved practices in their respective fields.

Dr Dragan Čalović

Editor

Belgrade, 2023

Futro – sinonim za kreativnost

Marijana Ivančov

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija, marijana.ivancov@fsu.edu.rs +381 (0)64/55-00-947

Apstrakt

U okviru ovog rada bavili smo se istraživanjem rada dizajnera Slavimira Stojanovića Futra. Služili smo se intervjuima, sajtovima i sličnom literaturom za prikupljanje bitnih informacija, a takođe smo pratili i njegov celokupni rad i izlaganja na različitim mestima.

Slavimir Stojanović Futro rođen je 1969. godine. Beogradski je dizajner, vizuelni umetnik, ilustrator, profesor, pisac i kreator sopstvenog brenda „FUTRO WORLD”. Prepoznatljiv je u Srbiji, ali i u svetu, a njegovo ime postalo je sinonim za kreativnost i kvalitet u oblasti dizajna i advertajzinga. Svoju profesionalnu karijeru započeo je vrlo rano, sa samo 16 godina, radeći u međuvremenu u više svetskih kompanija za kreativnu komunikaciju, dizajnerskim studijima, kao i u sopstvenom studiju „Futro Design”.

Njegova umetnička ostvarenja uvrstio je u knjigu savremenog grafičkog dizajna Tašen, a takođe su prikazana i u knjizi „Novi majstori dizajna plakata”, koju je publikovala izdavačka kuća iz SAD.

O tome koliko su njegovi radovi prihvaćeni i kvalitetni, govori činjenica da je osvojio više od 300 svetskih nagrada i priznanja. Dobitnik je i nagrade „Brumen Grand Prix” za najbolji grafički dizajn u Sloveniji, kao i glavne nagrade „Grifon” za najbolji dizajn u Srbiji i Crnoj Gori. Takođe, dobitnik je nagrade za životno delo UEPS-a, Udruženja ekonomske propagande Srbije.

Tvorac je brenda „Futro World”, koji je svrstan među 100 najboljih dizajnerskih studija na svetu, i autor prvog romana s nazivom „Devet” i serije dečjih slikovnica „Avanture Singi Lumbe”. To se može navesti kao novo polje kreacije ovog dizajnera, koji je oduvek sanjao da postane autor knjiga za decu. Napisao je i razradio 10 slikovnica, od kojih su dve ugledale svetlost dana i nagrađene su najlepšom dečjom knjigom na Beogradskom sajmu knjiga 2017. godine.

Sama slikovnica „Singi Lumba” bila je predmet našeg interesovanja, s obzirom na to da je reč o novom, drugačijem i verovatno najzahtevnijem kreativnom poduhvatu našeg dizajnera čiji je cilj da prenese određene poruke deci i nauči ih lepim vrlinama, koje se danas polako zaboravljaju. Takođe, jedan zanimljiv podatak je da je sav prihod prikupljen od prodaje slikovnica namenjen za pomoć nezbrinutoj deci širom Srbije.

Najveći izazov našem dizajneru bio je osmišljavanje priče koja će biti konzistentna, ona koja bi mogla po sličnoj dramaturškoj matrici da se ponavlja iz knjige u knjigu, jer je priču od samog početka zamišljao kao serijal zasebnih priča pod imenom „Avanture Singi Lumbe” sa motivom izmišljanja stvarnih događaja.

Kako je dizajn sastavni deo celokupnog utiska, on jeste bio bitan, ali naravno da naš dizajner tu nije imao mnogo problema. Ilustracije su vrlo lepe, a likovi neodoljivi – razigrani, druželjubivi i željni znanja.

Tekst je prilično sveden, tako da je preporučljiv za čitaoce početnike, koji tek treba da zavole knjige i steknu čitalačke navike.

Singi Lumba je devojčica koja je jednog dana sedela za stolom pokušavajući da uradi domaći zadatak. Međutim, to joj nikako nije polazilo za rukom, iako se mnogo trudila. Zadatak je bio nacrtati nešto, ali ona ničeg nije mogla da se seti, a onda joj je pogled odlutao kroz prozor. Ugledala je neobičnog dečaka koji se skrivao iza drveta. To je bio Felipo Bibi, koji joj je pomogao da pronađe pravu temu za svoj crtež, ali i da shvati da se magija uvek krije u našim mislima i u nama samima.

Glavna poruka slikovnice jeste da, inspirisani tuđim talentom, zajedno sa tom osobom kreiramo i živimo srećne živote, da delimo i učimo zajedno i da našu decu naučimo procesu uzajamnosti.

Celokupno stvaralaštvo našeg poznatog dizajnera Slavimira Stojanovića za nas lično predstavlja neverovatan skup inspiracije i ljubavi prema prema dizajnerskom poslu. Pokazuje nam da nikada ne treba odustajati od cilja i od ideje da smo na ovaj svet došli jedinstveni i da treba dati svoj maksimum u svemu što radimo i u načinu na koji živimo. Imamo privilegiju i čast da, posmatrajući nečije stvaralaštvo, pokušamo da shvatimo kako je neki drugi kreativni čovek došao do određenih kreativnih rešenja i da na taj način dobijemo motivaciju da i mi sami budemo neko sledeći ko će stvoriti nešto tako dobro.

Svako ima potpunu slobodu da kreativnost iskaže na sopstveni način, ali i da definiciju kreativnosti doživi drugačije od ostalih. Za nas je kreativnost sloboda, nešto što nam skreće misli od nekih svakodnevnih spoljnih faktora koji nas okružuju, naročito u savremenom dobu, u kome mi živimo.

Ključne reči: stvaralaštvo, dizajn, učenje, slikovnica, deca, vrline

I za kraj, naš, slobodno možemo reći, jedan od najpoznatijih dizajnera ima jednu lepu poruku za sve nas: „Treba raditi ono što ti najlakše ide sve dok ti to ne postane teško, a kada postane teško, nastaviš to isto da radiš, sve dok ti ponovo ne postane lako“. Slavimir Stojanović Futro

Ivančov, M. (2023). Futro - Sinonim za kreativnost. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [11-13]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

E-1027

Lenka Petrović

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija,
lenka.petrovic@fsu.edu.rs +381 (0)69/10-64-329

Apstrakt

U seminarskom radu bavila sam se istraživanjem o dizajnerki Ajlin Grej (Eileen Gray). Posebnu pažnju posvetila sam njenom životu i dizajnerskim radovima. Ajlin Grej je bila jedna od vodećih članova pokreta modernog dizajna. Rođena u aristokratskoj irskoj porodici 1878. godine, provela je svoje detinjstvo u Londonu i bila među prvim ženama koje su primljene na univerzitet Slejd. Godine 1898. počinje da se bavi slikarstvom, a ubrzo nakon toga postaje i šegrt u londonskoj radionici lakiranja. Zatim se 1902. godine seli u Pariz, gde se nakon daljeg usavršavanja u lakiranju i izradi ormana brzo izdvojila kao jedna od vodećih dizajnera lakiranih paravana i dekorativnih panela. Seizo Sugavara (Seizo Sugawara), japanski majstor lakiranja, bio je njen mentor. Lakiranje je izuzetno teška tehnika koja zahteva vlažne uslove bez prašine i 20 slojeva pažljivo izmešane smole. Zbog takvih okolnosti, Grej je izabrala svoje kupatilo za izradu radova. Kombinovala je tradicionalne metode u dizajniranju lakiranog nameštaja sa geometrijskim oblicima. Čiste linije i neutralne boje karakteristične su za njen dizajn, koji je mešavina kubizma i minimalizma. U međuvremenu, eksperimentisala je i sa dizajnom tekstila, te je 1910. godine osnovala sopstveni tkački studio. Preuzela je tradicionalne zanate i na radikalna način ih je kombinovala sa principima fovizma, kubizma i pravca De Stajl (hol. De Stijl).

Godine 1922. otvara svoju galeriju „Jean Désert“. Otvaranje radnje u posleratnom Parizu samo po sebi nije neobično, a ono što jeste neobično je činjenica da je žena ta koja je bila glavna. To objašnjava zašto je radnju nazvala muškim imenom (Jean). Kada je reč o dizajnu enterijera, Grej se odvojila od principa opremanja iz prošlosti. Dizajnirajući moderan nameštaj, ujedinila ga je sa minimalističkim enterijerima korišćenjem novih koncepata boja, tekstura i materijala.

Njen sledeći veliki doprinos bio je u oblasti arhitekture: dizajnirala je dve kuće na primorskim Alpima. Obe kuće svrstavaju se među najbolje primere arhitekture i dizajna enterijera tog perioda. Dok su njeni raniji enterijeri bili motivisani luksuzom bogate klijentele, u svojim poduhvatima u arhitekturi nastojala je da se pozabavi promenljivim političkim i društvenim stavovima. Iako je samouki arhitekta, njeni projekti pokazuju široko znanje o upotrebi svetlosti i dobrom planiranju prostora.

Jedna od kuća koje je projektovala nosi ime ovog istraživačkog rada – „E-1027“, a ujedno je i njen prvi arhitektonski poduhvat. Kuća „E-1027“ izgrađena je sa njenim tadašnjim partnerom (i za njega), rumunskim arhitektom i kritičarem Žanom Badovićijem (Jean Badovici), sa kojim započinje svoju arhitektonsku karijeru. Arhitektura vile zasniva se na idejama modernog dizajna, koji karakterišu: beli zidovi, ravan krov, piloti, otvoreni plan, horizontalni prozori i betonska konstrukcija. Grej je veoma pažljivo pratila tadašnje arhitektonske trendove i, iako je pratila moderne principe, imala je i sopstvene inovativne ideje koje je primenila na sam dizajn.

Kod projekta „E-1027“ nameštaj i arhitektura su usko povezani i ne mogu jedno bez drugog. Ajlin je pažljivo razmislila o kretanju po celoj vili i sve je pažljivo dizajnirano do najsitnijih detalja. Njen cilj bio je da stvori veoma udoban i prijatan prostor za stanare vile.

Vila ima tri nivoa, koja su povezana unutrašnjim spiralnim stepeništem, krov, prizemlje i donje prizemlje. Na kraju stepenica nalazi se spiralni krovni prozor, izrađen od metala i stakla, kroz koji se dobija pristup krovu. Dnevni boravak je otvorenog tipa i u njemu se mogu odvijati različite aktivnosti. Nameštaj, tepisi, završna obrada poda i paravani koje je ona sama dizajnirala krase enterijer vile. Velika sklopiva vrata sastavljena od dva dela koja otvaraju glavnu prostoriju i omogućavaju da sunčeva svetlost, povetarac koji dopire sa obale i predivan pogled budu sastavni deo kuće.

Kao i njena galerija „Jean“, koju sam pomenula na početku ovog teksta, ime vile „E-1027“ je u stvari neka vrsta koda, gde slova i brojevi imaju posebno značenje. Slovo E je početno slovo njenog imena (Eileen); 10 je za slovo J, 10. slovo abecede, i stoga za ime Jean; 2 je za B, drugo slovo abecede, i za prezime Badovici, a 7 za slovo G, 7. slovo abecede.

Vila „E-1027“ podržava najbolje principe modernističkog stila, a istovremeno je praktična i funkcionalna. S jedne strane, njen rad je lep, jasan, jednostavan, beskompromisan u svojoj modernosti. Ipak, što je najvažnije, nije dogmatičan.

Arhitektura i senzibilitet dizajna, kojima se ona vodila, na originalan i pronicljiv način uzimaju u obzir potrebe i želje ljudi koji koriste prostore koje ona dizajnira. Svojim radom Ajlin Grej ostvarila je veliki uticaj kako na dizajn enterijera, tako i na arhitekturu. Žena koja je bila ispred svog vremena i koja je mnogim ženama u istoj industriji ili drugde ulila inspiraciju i dala podstrek. Njen stil, sposobnosti i senzibilitet za dizajn impresionirali su mnoge.

Tokom svog života nastavila je da pronalazi nova rešenja, da istražuje upotrebu novih materijala i, pre svega, da dizajnira za ljude. Nakon rata, pa sve do svoje smrti 1976. godine, nastavila je da radi kao arhitekta i dizajner unutrašnjeg enterijera.

Ključne reči: dizajn, dizajn enterijera, arhitektura, modernizam, nameštaj

Perović, L. (2023). E-1027. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [14-16]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Džesika Volš: Rast bez filtera

Nevena Trkulja

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija,
nevena.trkuljafsu.edu.rs ; +381 (0)63/10-90-346

Apstrakt

Ovaj samostalni rad govoriće o životu i stvaralaštvu Džesike Volš, a detaljnije će biti prikazana njena serija fotografija „Bez filtera”. Zarad sastavljanja ovog rada korišćeni su dostupni intervjui, veb-sajtovi i slična literatura.

U svetu dizajna veoma mali procenat ljudi je ženskog pola, a još manji procenat čine žene dizajneri na visokim pozicijama. Džesika Volš je deo te manjine i svojim angažovanjima inspiriše i druge mlade dizajnerke da imaju visoke ciljeve. Njeni radovi promovišu iskrenost, koja se u današnje vreme retko viđa, pogotovo na društvenim mrežama, na kojima je njen rad „Bez filtera” (No Filter) i započet.

Džesika Volš je od malih nogu pokazivala da ima talenat za dizajn i programiranje. Njen hobi, koji se sastojao od pravljenja tutorijala i templejta, koje je ujedno i postavljala na svoj sajt, počeo je da joj donosi i prvu zaradu, zbog *Google* reklama, koje su tada još uvek bile novina.

Završila je *Rhode Island School of Design*, jednu od prestižnih škola za dizajn, i počela da radi u firmi za dizajn *Pentagram* kao pripravnik kod dizajnerke Paule Šer. Džesika Volš je time odbila ponudu za posao u firmi *Apple*, tj. odlučila je da izabere manje plaćen posao zbog mogućnosti da radi sa jednom od istaknutih ženskih grafičkih dizajnera. Nastavlja da radi u firmi *Print Magazine*, a potom osniva i novi studio sa Štefanom Zagmajsterom pod nazivom *Sagmaister&Wolsh Inc.* Od 2019. godine Džesika Volš ima svoj samostalni studio *&Wolsh*. Odlučila je da zadrži svoju polovinu imena iz prethodnog studija ne bi li zadržala veze i odala priznanje periodu koji joj je omogućio da ostvari svoj dugogodišnji san.

Osim rada u studiju i dizajniranja, ona je osnovala i globalnu neprofitnu inicijativu *Ladies, Wine & Design* 2015. godine u nadi da će to pomoći mladim dizajnerkama i nebinarnim osobama i motivisati ih. Ova inicijativa pruža besplatne mentore, pregledanje portfolija i kreativne sastanke.

„Bez filtera” je serija fotografija započeta na Instagramu pod heštegom *#sorryihavenofilterimages*. Svaka fotografija prikazuje njene misli kroz dizajn seta, ručno izrađenu tipografiju i talenat u dizajnu. Svaki rad se odlikuje jedinstvenim stilom sa intenzivnim bojama, setom iz 60-ih godina prošlog veka i unikatnom tipografijom. Džesika Volš je inicirala ovaj projekat usled toksičnog pozitivizma i manipulativne perspektive koja je prisutna na internetu i društvenim mrežama. Ovim načinom izražavanja svog razmišljanja i emocija na sirov, nefiltriran način ona staje na put maskama i prividima koji su prisutni na društvenim profilima. Publika današnjice je navikla na jednu vrstu sadržaja, na perfektan prikaz stvarnosti, a kada naiđe na iskrenost i ranjivost, u najmanju ruku se javlja šok. Ali u vremenu u kome se čini da je sve što konzumiramo isto, bez raznolikosti, Volš postaje jedna vrsta osveženja. Iskrene reči ovih fotografija nisu ograničene samo na uži spektar misli umetnice. Teme se kreću od običnih šaljivih zapažanja do ozbiljnijih misli političke prirode. Kao osoba bez filtera, Džesika Volš prenosi svoju iskrenost iz ličnog života i na svoj dizajn.

Društvene mreže služe kao mesto gde se prikazujemo u najboljem izdanju, tamo nema mesta za iskrenost i ranjivost. Postale su platforma iskrivljene stvarnosti i večitog savršenstva. Kroz ove radove kritikuju se lažna predstavljanja, maske i filteri koje koriste ljudi savremenog sveta na internetu. „Bez filtera” je neka vrsta budilnika koji će zvoniti sve dok se stvari ne promene, dok se toksičnost ne smanji i ljudi ne uvide problem.

Džesika Volš kroz ove fotografije skreće pažnju publici i korisnicima društvenih mreža da svet nije tako savršen, da nije takav kakvim ga mi predstavljamo kroz naše objave na internet platformama. „Bez filtera” je jedna vrsta pokreta koji nije samo kritičke prirode već i revolucionarne i pokretačke, kako bi se napravila jedna i te kako potrebna promena. Internet i društvene mreže su postali neizostavni deo naše svakodnevice, pogotovo kod generacija koja ne poznaju svet bez lajkova, pratilaca i deljenja objava. Mladi umovi su izuzetno osetljivi na sadržaj pred njima, a kakvu poruku mogu da prime kada pred sobom imaju samo idealan život bez iskrenosti? Dizajn Džesike Volš ide u pravcu menjanja ovakvih pravila sveta, kroz informisanje publike da iskrenost nije loša stvar, da ono čemu treba da težimo jeste život bez filtera.

Džesika Volš predstavlja inspiraciju mnogim mladim dizajnerkama da je moguće ostvariti veliki uspeh u ovoj industriji uprkos predrasudama i sputavanjima i aktivno radi da pomogne svakome ko ima dovoljno ambicije i želje za uspehom.

Promovišući iskrenost, njen rad ide u pravcu skretanja pažnje i pričanja o važnim temama današnjice. Danas je potrebna sirova kritika, potrebno je bez filtera saopštiti istinu. Publika je donekle u zabludi, a kritički rad „Bez filtera” omogućava informisanost i obaveštavanje radi pokretanja potrebne promene na društvenim mrežama.

Ključne reči: Džesika Volš, dizajn, fotografija, bez filtera, iskrenost

Trkulja, N. (2023). Džesika Volš: Raste bez filtera. In D. Čalović (Ed.), Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference (p. [17-19]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Isej Miyake: Između istoka i zapada

Sara Nikolić

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija,
Saranikolic310@gmail.com

Apstrakt

U ovom radu bavićemo se revolucionarnim i inovativnim dizajnerom koji je svijetu dao mogućnost da modu sagleda na drugačiji način, do tada neočekivan. Dolazeći do potpuno drugačijeg okruženja i noseći za sobom kulturu i tradiciju, japanski dizajner raskida sa postojećim konvencijama u modi zapada, te daje novi duh vremenu u kome se nalazi. U pitanju je Isej Miyake (Issey Miyake), čiji je cilj istovetan sa ciljevima mnogih drugih japanskih dizajnera, među kojima se posebno ističu Rei Kawakubo (Rei Kawakubo) i Jođi Jamamoto (Yohji Yamamoto), a to je da se pojave na francuskom tržištu, a da zatim sebi obezbijede mjesto na međunarodnoj modnoj sceni.

Umjetnost na Zapadu je i prije dolaska ovih revolucionarnih dizajnera bila inspirisana Dalekim istokom, kako kroz likovnu umjetnost tako i kroz modu. Odjevni predmet koji posebno treba naglasiti i koji je najviše privukao pažnju po svom pravolinijskom kroju jeste *kimono* – on je potpuno promijenio zapadnjačko razumijevanje odjeće kao forme koja treba da prati liniju tijela. „Kimono zauzima neobjašnjiv prostor u pojmu zapadnjačke odjeće, u kome se moda pomjerila ka slobodnoj definiciji oblika; ovaj drugačiji osjećaj prostora dao je prednost japanskim dizajnerima” (Fukai A., 2019). Japanski dizajneri su ti koji su u svojim kolekcijama uveli dekonstrukciju, a to će dovesti i do „*dekonstrukcije* zapadnjačke mode na više nivoa: tradicije, načina umjetničkog izraza i načina komunikacije” (Jocić S., 2022: 31). Ono što se može reći jeste da su uspjeli da naprave savršenu ravnotežu između japanske tradicije, kulturnog nasljeđa i trenutne mode.

Prema našem mišljenju, najveći balans je uspostavio upravo Isej Miyake, a to je i razlog zašto se u ovom radu bavimo njim. Cilj ovog rada je da prikazemo jednog svjetskog umjetnika koji je uspostavio odnos između kulture Istoka i Zapada i koji je stvorio nešto novo, nešto veće, nešto izvan nacionalnosti. Kako on navodi, upravo ta veza između Istoka i Zapada, tj. bogata tradicija Japana, koju je nosio sa sobom, i neznanje o zapadnom nasljeđu za njega su bili prednost, jer je mogao da stvara novu odjeću koja ne pripada ni jednom ni drugom, već se nalazi između njih. Tako je napisao knjigu „Susret Istoka sa Zapadom” (East Meets West) 1978. godine, koja sadrži kontraste dizajna na koje su uticale istočna i zapadna kultura. U jednom intervjuu je rekao: „Neophodno je da se različite vrste ljudi okupljaju na

poslu i da ljudi koji dijele isti svijet razgovaraju jedni sa drugima o različitim stvarima" (The Kyoto Prize, 2006). Želio je da pronalazi različite ljude i radi projekte gdje će se upotrijebljivati moć dizajna da bi se odgovorilo na potrebe savremenog načina života ljudi.

Ono što želimo da predstavimo jesu, zapravo, njegova istraživanja, nove tehnike i pristupi u modi, zbog čega će postati svjetski poznat dizajner. Pored tradicionalnih tehnika, on koristi i naprednu tehnologiju kako bi „istražio prostor između tijela i odjeće" (The design philosophy of Miyake I., 2022), a na tome će se cijela njegova karijera bazirati: funkcionalnost, pokret, sloboda, uzajamno „disanje" između tijela i tkanine, da odjeća bude univerzalna, uvijek nosiva i uvijek u modi. Upravo taj prostor između tijela i odjevnog predmeta je bio ključan kako bi se osoba osjećala prirodno i udobno u tome što nosi, tj. da nije unaprijed ograničena definisanom formom odjeće. Sa ovim ciljem se Isej Miyake posvetio materijalu, tj. izboru tkanine i radu na njoj, što je, u suštini, bio primarni aspekt i drugih japanskih dizajnera koji su naslijedili tradiciju preko kimona, a to je upravo odabir materijala. S tim u vezi, Isej razvija novu tehniku prepletaja, tj. nabora kombinovanog sa novim tehnologijama.

Dolazi do tehnike plisiranja odjevnog predmeta iz jednog komada, za koju je važno da se predmet šije u jednom komadu i zatim ručno prepliće i umotava, nakon čega se presuje u mašini. Time ovaj odjevni komad dobija željenu funkciju trajnosti. Ovakav uspjeh i pomak u proizvodnji predstaviće u svojoj kolekciji 1993. godine pod imenom „Plise moliću" (Pleats please), gdje se vide prefinjenost i sofisticiranost nabora, kao i radost i optimizam kroz razigrane forme i raznovrstan kolorit. Kroz ovaj proces njegove ideje su se polako razvijale i tako je došao do zaključka da treba raditi sa tkaninama koje prate tijelo i da odjeća treba da se pomjera kako se tijelo pomjera. Nakon uspjeha ove tehnike, počeo je da koristi različite načine plisiranja odjeće, i ručno i mašinski, kao reakciju tkanine na savijanje, uvijanje i preplitanje. Suština ovog koncepta je da prava vrijednost leži u udobnosti korisnika i upotrebi u svakodnevnom životu. Naravno, on nastavlja da traga i dalje za putevima kreiranja odjeće koja odgovara potrebama i načinu života moderne žene.

Isej Miyake je primjer dizajnera koji je podigao modu na nivo umjetnosti. Želja da istražuje, spaja različite kulture, ukršta tradicionalni pristup sa novim tehnologijama, stvara odjeću koja je funkcionalna i puna optimizma dovela je do toga da njegov dizajn postane originalan i autentičan. U njegovom dizajnu je, po našem mišljenju, ključno što je stvarao odjeću koja sluša tijelo i koja se usklađuje sa njim, a ne tijelo sa odjećom, te smatramo da je pokazao koliko je za njega bitan odnos između tijela i tkanine. Kako on kaže: „Tu je tkanina, ljudsko tijelo i kretanje ta dva" (Issey Miyake, 2006), što je primijenio kroz svoje kolekcije, za koje je smatrao da nude slobodu kretanja i sezonsku prilagodljivost. Svaka njegova kolekcija je otpočinjala snažnim konceptom koji je privlačio pažnju publike, što je i bio njegov cilj, a to je da stvara za svijet, da odgovara na njegove potrebe i da mu nudi novitete. Kako je i sam naveo: „Moramo više da mislimo o društvu, načinu života, uživanju i sreći. U suprotnom, naš rad će postati ekstremno težak" (Issey Miyake, 2006). Smatramo da nam je Isej pokazao kako treba da stvorimo širu

sliku o svijetu tako što ćemo istraživati i prepuštati se ljepoti različitosti koju svijet nudi. Tako ćemo biti spremni da stvaramo za svijet nešto potpuno novo, odnosno nešto potpuno jedinstveno, kako je to uradio Isej Miyake.

Ključne riječi: istok, zapad, tradicija, tkanina, tehnologija, optimizam, odjeća, tijelo, funkcionalnost

Nikolić, S. (2023). Isej Miyake: Između istoka i zapada. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [20-22]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Koko Šanel

Marija Raičković

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija,
marija.raickovic3017@gmail.com; +382 (0)67/40-32-79

Apstrakt

Dizajn je jedinstveni izraz kreativnosti i inovacije koji ima sposobnost da utiče na našu percepciju i način na koji doživljavamo svijet oko sebe. Kao psihološki i filozofski fenomen, dizajn predstavlja dublji sloj koji nadilazi vizuelnu estetiku, a koji se tiče našeg doživljaja svijeta u kome živimo. Kada razmišljam o dizajnerima, često se fokusiram na njihovu kreativnost, estetiku i tehničke vještine, a zatim postavljam sebi niz pitanja počevši od sljedećih: Kakav je uticaj njihov dizajn imao na društvo i kulturu? Kakav se to smisao krije iza njihovih radova i na koji način povezuju funkciju i estetiku u svojim djelima? Da li su njihovi dizajni iskreni i autentični, te služe li stvaranju nečeg pozitivnog u svijetu? Dizajner koji me posebno inspiriše i čiji rad nije samo puko kombinovanje boja i oblika, već izraz kompleksne psihološke i filozofske vizije, kao najistaknutiji u svijetu modnog dizajna jeste Koko Šanel.

Koko Šanel je rođena 19. avgusta 1883. godine u siromašnoj porodici u malom francuskom gradu Samur. Njena majka je bila krojačica, a otac trgovac. Nakon majčine smrti Koko je poslata u sirotište. Vrijeme provedeno u sirotištu bilo je jedan od najtežih perioda u njenom životu. Jedina pozitivna stvar iz ovog životnog iskustva bila je prilika da nauči da šije i postane krojačica, što joj pomaže da obezbijedi sebi posao kod lokalnog krojača kada je napustila sirotište. Zahvaljujući takvoj prilici, Koko upoznaje najuticajnije trgovce tekstilom tog perioda i pokušava da prikaže svoj talenat ljudima iz visokog društva. Uprkos teškom djetinjstvu, Šanel je bila odlučna u tome da uspije u modnoj industriji. Kako je njen ugled rastao, tako je počela razvijati vlastiti umjetnički stil i 1910. godine otvara svoju prvu modnu kuću u Parizu. Iako je Šanel postigla ogroman uspjeh u modnom svijetu, njena prošlost i dalje je uticala na nju. Djetinjstvo i odrastanje u siromaštvu oblikovali su njen karakter i ambicije.

Nakon otvaranja svoje prve radnje, Šanel je stvorila nekoliko revolucionarnih modnih inovacija, uključujući ženska odijela, malu crnu haljinu, torbu s lancem i parfem. Njena jednostavna i funkcionalna moda bila je naročito uspješna jer je pružala ženama udobnost i slobodu pokreta. Njen dizajn je podrazumijevao oslobađanje ženske mode od uskih korseta, dugih suknji i teških ukrasa. Umjesto toga, Šanel je stvarala jednostavne, elegantne komade od prijatnog materijala i čistih linija.

Jedna od najpoznatijih kreacija svih vremena – „Mala crna haljina“ (engl. Little Black Dress) Koko Šanel – postala je kultni komad ženske garderobe i jedan od najpoznatijih i najuticajnijih modnih komada u istoriji. Njena jednostavna i klasična silueta, često izrađivana od laganih i prozračnih materijala, čini je veoma prilagodljivom za različite događaje, od formalnih večera do „kežual“ izlazaka. Mala crna haljina je nastala 1926. godine, kada je Šanel izložila kolekciju koja je predstavljala prekretnicu u modi.

Svojom jednostavnošću ova haljina je označila prekid sa dotadašnjim pompeznim i nepraktičnim stilovima i upoznala sve sa novom erom elegancije i udobnosti u modi. Haljina je u početku bila kritikovana zbog svoje jednostavnosti, no brzo se promijenilo mišljenje o njoj nakon što je postala popularna među slavnim ličnostima, a posebno među glumicama. Odri Hepbern (Audrey Hepburn) u filmu „Doručak kod Tifanija“ (Breakfast at Tiffany's) nosila je mali crni model Šanel, što je učvrstilo njenu ikoničnost u popularnoj kulturi. Od tada je mala crna haljina postala simbol ženske mode, a modni dizajneri širom svijeta interpretirali su je na svoj način, prilagođavajući je trendovima i vremenu.

Međutim, originalna verzija Koko Šanel i dalje ostaje neizbježni komad ženske garderobe i dio modne istorije. Mala crna haljina bila je namijenjena „ženi od ukusa“. Iako je u to vrijeme crna i dalje bila asocijacija na žalost, modna kuća Šanel je insistirala da crna bude boja svakodnevnog odjeće, da postane sinonim za eleganciju.

Šanel je kroz svoje stvaralaštvo naglašavala važnost autentičnosti i individualnosti. Ona je vjerovala da je svaka žena jedinstvena i da bi trebala odražavati svoju osobenost kroz odjeću. Ova filozofija je bila oslobađajuća, jer je isticala da svaka osoba treba biti prihvaćena i cijenjena upravo onakva kakva jeste. To je izazvalo prekretnicu u modnoj industriji, koja je prije Šanel uglavnom slijedila stroga pravila i norme. Šanel je isticala ideju da ljepota dolazi iznutra. Za nju moda nije samo spoljašnji izgled, već i unutrašnje stanje uma i duha. Vjerovala je da su samopouzdanje i snaga ključni za istinsku ljepotu. Kroz svoje stvaralaštvo Šanel je podsticala žene da prihvate svoje nedostatke, vjeruju u sebe i da izraze svoju unutrašnju ljepotu kroz svoj stil. Originalnost je ključna za stvaranje nečeg novog i jedinstvenog.

Smatram da u svijetu mode originalnost vodi do stvaranja vlastitog stila i estetike koji se razlikuju od ostalih. To je ono što privlači pažnju i ostavlja trajni utisak. Međutim, biti originalan ne znači samo slijepo odbacivanje svega što je već viđeno. Originalnost treba biti praćena kreativnošću, inovacijama i hrabrošću da se istražuju nove ideje i koncepti. To zahtijeva otvoren um i spremnost na rizik.

Šanel je upravo to radila, hrabro se kretala izvan granica i mijenjala modnu industriju. Pablo Pikaso (Pablo Picasso) rekao je da kada kopirate, to znači da ste manje talentovani od onog koga kopirate, a Šanel nikada nije kopirala – ona je oduvijek bila original. Ova žena je svojim radom postavila čvrste temelje u modnoj

industriji i dokazala da se moda ne mora uvijek mijenjati, već da se može stvoriti nešto što će biti trajno, što ostaje popularno i originalno i godinama kasnije.

Ključne riječi: modna industrija, revolucionarni dizajn, originalnost, stvaralaštvo

Raičković, M. (2023). Koko Šanel. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [23-25]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Čip Kid

Anastasia Jović

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija,
anastasia.jovic@fsu.edu.rs; +381 (0)62/36-33-84

Apstrakt

Danas svi znaju da čitaoci svoje izbore zasnivaju na onome što ih vizuelno privlači. Traže nešto što im je poznato, ali istovremeno žele da budu uzbuđeni i iznenađeni nečim svežim i novim. Dobar dizajn, kao i korica knjige, mora da saopštava vrednost njenog sadržaja, bilo na konkretan bilo na apstraktan način, kako bi privukla pažnju kupca, odnosno čitalaca.

U ovom samostalnom radu ćemo govoriti o jednom od današnjih najpoznatijih i najtraženijih grafičkih dizajnera, a to je Čip Kid. Cilj ovog rada je posmatranje dizajna iz različitih uglova, upotrebom raznih tehnika, pokazujući da kao grafički dizajner niste primorani da posedujete određen stil ili pečat i da u svakom dizajnu postoji dublje značenje.

Rođen 1964. godine u Pensilvaniji, Čarls Kid, poznatiji pod pseudonimom Čip Kid, američki je grafički dizajner, autor i ilustrator, čuven po svojim koricama knjiga i stripova. Prvi put se susreće sa dizajniranjem korica knjiga nakon studija na Univerzitetu Pensilvanije 1986. godine, kada je radio u njujorškoj izdavačkoj kući „Knopf kao asistent. Trenutno radi za njih kao saradnik umetničkog direktora i nadgleda grafičke romane u firmi „Panteon“.

Sa samo 43 godine dizajnirao je preko 1.500 korica knjiga, sa prosekom od oko 75 korica na godišnjem nivou. Reč je o koricama za razne poznate autore, među kojima možemo izdvojiti Marka Bejera, Harukija Murakamija, Kormaka Makartija, Franka Milera, Čarlsa Šulca, Osamu Tezuku, Dejvida Sedarisa, Donu Tart, Džona Apdajka, En Rajs i druge. Jedan od njegovih najpoznatijih radova jeste dizajn korice knjige Majkla Kristona „Jurassik Park“, koji je bio toliko uspešan da su odlučili da ga iskoriste za marketing filmske adaptacije.

Osvojio je mnoge nagrade i autor je knjiga o grafičkom dizajnu i stripovima, a njegova najpoznatija knjiga je „The Cheese Monkeys“ (2001).

Kid je bio kolekcionar stripova i obožavatelj američke pop kulture, poštovalac Pitera Sevil i japanske

pop kulture, što je vidno uticalo na njegov dizajn, no ipak najveću inspiraciju davali su mu sam autor i tematika knjige.

Kid nema karakterističan i prepoznatljiv stil, pa čak tvrdi i da je imati jedan određen stil veoma ograničavajuće. Proces rada uvek započinje čitanjem date knjige, a zatim osmišljava na koji način može da pruži mali uvid u njeno osnovno značenje. On voli da angažuje gredaoca – često smanjuje i udaljava naslov od glavne slike kako bi primorao gledaoca da učestvuje u detaljnom posmatranju umetničkog dela i to najbolje možemo videti na koricama knjige „My name is Red” Orhana Pamuka. Ponekad i tu interaktivnost koristi na fizičkom nivou i optičkim efektima i iluzijama.

Najveće zadovoljstvo mu je pripalo kada je dobio zadatak da izradi korice za Murakamijev najambiciozniji roman „1Q84”. Radnja knjige prati priče dva lika – Aomame i Tenga, za koje mislimo da nemaju povezanosti, ali se na kraju polako prepliću. Knjiga počinje tako što Aomame izlazi iz taksija na auto-putu Šibuja i silazi niz servisne stepenice kako bi izbegla gužvu, ali silaskom niz te stepenice oseća kao da je ušla u alternativnu realnost, koja je za nijansu drugačija od njene. 1Q84 predstavlja 1984. godinu, što je zapravo i vremenski period u kome se radnja knjige odigrava, samo što je umesto devetke stavljeno slovo Q kao znak pitanja, ali i zbog toga što na japanskom broj devet zvuči kao to slovo. Takođe, možemo videti da je naslov očigledno referenca na roman Džordža Orvela „1984”, što je potvrđeno i sadržajem knjige.

Ideja koja se nalazi u osnovi dizajna ove knjige bila je da se predstavi dvojnost Aomamine situacije koristeći i koricu i omot knjige. Kid je ovde koristio poluprovidni veo preko fotografije za omot, štampajući fotografiju žene u pozitivno-negativnoj šemi, uključujući i naslov, tako da se fotografija kompletira kada spojimo koricu i omot knjige. Dizajn je urađen tako da vizuelno primorava čitaoca da razmotre ideju da postoji neka vrsta prelaska iz jedne realnosti u drugu.

Omot knjige možemo analizirati, posebno zbog korišćenja poluprovidnog veluma koji nam lik žene čini mutnim, kao posmatranje osobe koja ulazi u nepoznatom svetu jer zamućenost može predstaviti nejasnoću ili nesigurnost, kao da smo u nekom snu. Znajući da je Aomame u svojim mislima nazvala tu novu dimenziju „1Q84”, možemo pomisliti da je to razlog providnog naslova na omotu. Ali, sa druge stran, sve to je kontradiktorno, jer iako je slika delimično pokrivena velom, oči žene na fotografiji su jasne, kao da razume i vidi kroz te skrivene stvari, u ovom slučaju bi se to odnosilo na sekte u knjizi. Kada pogledamo koricu knjige, deluje jasna, ali oči žene pokrivene su naslovom, što po mom mišljenju može označavati nemogućnost reagovanja na stvari koje vidimo, može označavati i nešto što nam je poznato ili nešto sa čime se susrećemo u svakodnevnom životu, pa ne obraćamo pažnju na to. U kontekstu knjige takođe može označavati nasilje nad ženama ili neizbežnu realnost. Spajanje omota i

korice knjige, može podsećati na svesno i nesvesno stanje uma, granicu između realnog i nerealnog, koja je veoma prisutna u Murakamijevoj knjizi. Njihovim spajanjem predstavlja ljudsko biće u celosti, ali postoji i teorija da je, zbog toga što postoji ljubavna priča između Aomame i Tenga, moguće da je Čip Kid istovremeno hteo da predstavi njihova dva različita sveta i dve različite ličnosti koje se susreću i na kraju spajaju kao srodne duše, drugim rečima, kao deo slagalice koji je nedostajao. Toliko mogućnosti postoji o interpretiranju ovog rada koji je, sa jedne strane, zahvaljujući Čip Kidu i njegovim dizajnom, uspeo da se nađe na drugom mestu rang-liste najprodavanijih knjiga u časopisu „The New York Times”.

Možemo reći da je Čip Kid jedan od najtraženijih grafičkih dizajnera našeg doba i da od njega možemo naučiti mnogo toga o tehnikama koje možemo koristiti ne samo za dizajniranje korica knjiga već i u ostalim branšama koje obuhvata grafički dizajn. Njegov cilj, kada je reč o koricama knjiga, nije da napravi koricu koja će prodati knjigu, već da joj obezbedi dovoljno upečatljiv vizuelni izgled, kako bi privukla pogled ljudi koji se u njoj proalaze. Iako se štampanje knjiga gubi zbog praktičnosti numeričkih formata, verujem da neće u potpunosti nestati kao što neki tvrde, jer su štampa i knjige deo naše kulture i istorije, i nema boljeg osećaja nego kada okrećete stranicu i osetite miris nove odštampane knjige.

Ključne reči: Čip Kid, dizajn, korice knjiga, stil, značenje, 1Q84, analiza

Jović, A. (2023). Čip Kid. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [26-28]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Čarls i Rej Ims – pioniri modernizma

Marta Glavčić

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija,
marta.glavcic@fsu.edu.rs, +381 (0)63/16-08-221

Cilj ovog seminarskog rada je istraživanje rada dizajnera i umetnika Čarlsa i Rej Ims sa akcentom na njihovo stvaralaštvo polovinom dvadesetog veka i analizu konkretnog komada nameštaja.

Rad se bazira na biografiji bračnog para Ims i njihovom stvaralaštvu u oblasti dizajna nameštaja. U svojoj kancelariji u Kaliforniji oni su projektovali jedinstvenu viziju toga kako će svet funkcionisati i kako će dizajn poboljšati živote ljudi koji tu žive. Njihova primarna strategija bila je dati najbolje najvećem broju ljudi.

Čarls, čovek iz porodice srednjeg staleža, počinje svoju karijeru sa 14 godina, kada se zapošljava u kompaniji za proizvodnju čelika. Tamo je učio o crtanju, inženjerstvu i arhitekturi. Pažnju mu je privukao rad Frenka Lojda Rajta i smatrao je da njegov rad treba da bude deo svakog školskog nastavnog plana i programa. Ali svi njegovi predlozi da se Rajtov rad uvede kao predmet istraživanja naišli su na veliki otpor.

Rej Ims od ranog detinjstva pokazuje interesovanje za umetnost. Gledajući svog oca u pozorištu, počinje da se bavi baletom. Kreativnost je ispoljavala u školi, a studije je završila u Njujorku, nakon čega počinje da radi za Hansa Hofmana. Kada je upisala Akademiju umetnosti Krenbruk, prvi put se sreće sa Čarlsom, koji je u tom trenutku bio šef departmana za industrijski dizajn.

Čarls i njegov prijatelj i kolega Ero Sarinen prijavljuju se na konkurs „Organski dizajn u opremanju stanova“, koji je organizovao Muzej moderne umetnosti u Njujorku (MoMA), gde i Rej učestvuje u izradi maketa i prezentacija projekata. Upravo se na tom konkursu prvi put pojavljuje zamisao fotelje koja je tek desetak godina kasnije zapravo zaživela. Reč je o tipu *Lounge Chair and Ottoman*. Za Čarlsa i Rej besmrtnost je dolazila u obliku stolica, a upravo je ta stolica ušla u istoriju dizajna i postala „besmrtna“. Tapacirana fotelja od šperploče i kože sa svojim tabureom predstavljala je udobnost. Zahvaljujući izvedenim prototipima, nekoliko različitih verzija napravljeno je dok se nije došlo do konačne zamisli. Dizajnirana je stolica baš kakvu je Čarls i zamišljao: topla i neodoljivog izgleda.

Prvi prototip fotelje poklonili su bliskom prijatelju, reditelju Biliju Vajlderu. Prvih pedeset fotelja proizvedeno je za firmu *Herman Miller* mehanički, a potom ručno sastavljano. Stolica je prodana za tada rekordna 404 dolara i postala je najprodavaniji komad. Konačni dizajn fotelje bio je sastavljen od tri komada savijene šperploče od ružinog drveta i tapacirunga od kože ispunjenog penom i pačjim perjem, sa dugmićima. Tabure je napravljen od jednog komada savijene šperploče i istog tapacirunga, a imao je gumene nosače, koji su služili da obezbede otpornost i fleksibilnost. Pokretna baza, petostrani mehanizam koji poseduju i fotelja i tabure, rotira se i napravljena je od aluminijuma u dostupnom poliranom ili matiranom završnom sloju.

Fotelja je ostala nepromenjena, osim punjenja, koje je sada od poliesteru i pene, a ružino drvo je zamenjeno orahom. I dalje je proizvodi kompanija *Herman Miller*. Trenutno se prodaje po ceni od 3.500 dolara.

U svojoj želji da pronađu način za trodimenzionalno oblikovanje šperploče kako bi proizveli jeftine stolice, kao i skulpture, delove aviona, udlage za noge i dečji nameštaj i igračke, Čarls i Rej su bili neumoljivi. Tokom slobodnog vremena testirali su svoje ideje na Čarlsovom izumu, koji je nazvao „Kazam!“. Ta mašina je oblikovala listove šperploče u zakrivljene delove nameštaja, naizmenično ređajući slojeve lepka i drveta. Furniri se postavljaju u gipsani kalup, koji je oivičen žičanim električnim elementima, obloženi su membranom na naduvavanje, poput balona, i čvrsto stegnuti u aparatu od četiri do šest sati, sve dok se lepak ne osuši. Tokom sušenja vazduh se upumpava u membranu kako bi se održao pritisak na šperploču, koja se suši.

Kada je eksperiment pokazao da su stolice koje su sastavljene iz dva dela ekonomičnije od stolica napravljenih iz jednog komada, fabrika je odlučila da koristi odvojene elemente za stolice, što je dizajn činilo minimalističkim. Koristili su orah, brezu i jasen. Delovi nekih stolica imali su tekstil ili kožu.

Rad ovog bračnog para je poseban po racionalnom korišćenju resursa. Verovali su da je neophodno racionalno koristiti materijal prilikom proizvodnje. Lak proizvod, gde se uklanja višak materijala, jeste jedan od osnovnih postulata modernog dizajna nameštaja. Oni pedesetih godina pokreću proizvodnju jednostavnih plastičnih stolica. Međutim, kako su se pravile od fiberglasa, materijala štetnog po životnu sredinu, njihova proizvodnja je strogo zabranjena.

Čuvena kompanija *Herman Miller* 2001. godine vraća sećanje na ovu seriju stolica, a nova serija stolica, inspirisana idejom bračnog para, danas se proizvodi od materijala koji može da se reciklira. Izrada nameštaja od otpreska spada u jedno od najuticajnijih poglavlja u istoriji dizajna dvadesetog veka.

Trag ovog bračnog para se ogleda u svakom aspektu industrijskog oblikovanja današnjice, a posebno fascinira način na koji su to ostvarili – krajnje humanistički i u velikoj ljubavi.

Ključne reči: dizajn, nameštaj, šperploča, materijali, pristupačnost, proizvodnja

Glavčić, M. (2023). Čarls i Rej Ims – Pioniri modernizma. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [29-31]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Pozicioniranje rada umetnika Vita Akončija na tržištu dizajna

Nevena Stanković

¹ Privredna Akademija u Novom Sadu, Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Srbija,
nevenas2002@gmail.com

Apstrakt

Pitanja i provokacije koje njegov rad postavlja kritički se bave diskursom dizajna sebe, za razliku od „izvoza“ umetničkih dela i njihove veleprodaje u javni prostor.

Od 1990. godine, Akonči, koji posluje isključivo pod imenom Akonči Studio kao ličnoj kolaborativnoj praksi, vidimo radove koji su predlozi za javni prostor, eksperimente u urbanom naselju, i kulturalni odgovori na arhitektonske konkurse.

Pitanje koje prati Akončijev dizajn koncept jeste šta činiti sada, kada takav dizajn postoji u svetu, jeste: šta uraditi da se on razlikuje od produkcije superstar arhitekture koja dominira našim urbanim prostorima i čine podvig vizuelne smelosti i inventivnosti? Suštinsko pitanje je, šta je njihova kritičnost? Akončijeva praksa predstavlja sve više eksplicitan dijalog sa osnovama i proceduralnom sintaksom arhitekture, pejzaža, dizajna urbanog prostora, pa i sa poljem dizajna uopšte.

Uvod

Duž putanje svog stvaralačkog kretanja Akonči je pokazao doslednu preokupaciju društvenom konstrukcijom opne između javnih i privatnih prostora, kroz rad na umetnosti, a kasnije i dizajnu, za prostor koji je izgrađen kao animator dinamike granične zone. Deo te animacije je provokacija primljenih ideja korisnosti ili funkcije nasleđene iz podele strukture, koja je primenjena kako je to bilo moguće kroz evropsku avangardu. Odgovornost koju Akonči delegira praktičarima jeste preuzimanje samog performansa dizajna, koji definiše „korisnost“ da bude u igri, a shodno tome i primarni osnov otvorenosti za evaluaciju i ponovnu izgradnju, odnosno teritoriju za čisto nagađanje u kontekstu parametara koji se doživljavaju kao stvarni i utilitaristički.

Neki od vrlo važnih ovakvih projekata jesu: Kuća uz Zgradu (1996) i Parkirajte zgradu (1996), Izlog za umetnost i arhitekturu, projektovan 1993, Mur Island (2002),

1. Materijali i metode

1. Jean Baudrillard and Jean Nouvel, *The Singular Objects of Architecture* (Minneapolis, 2002)
2. Andrew Forster, *Impurely Applied: The Architecture and Landscape Architecture of Vito Acconci*, *RACAR (Canadian Art Review)* 39, #1, 2014
3. Robert Punkenhofer, ed., *Building an Island: Vito Acconci/Acconci Studio*, Ostfildern-Ruit, Germany, 2003, r. 107
4. Andrew Forster, *Impurely Applied: The Architecture and Landscape Architecture of Vito Acconci*, *RACAR (Canadian Art Review)* 39, #1, 2014

2. Rezultati

Osvrt na Akončijev rad dovodi do razmatranja dizajna kao inter-subjektivnog kulturnog prostora, što je u suprotnosti zapadnoj istoriji dizajna i arhitekture kao aspekt komercijalne i vizuelne kulture prikazivanja.

3. Diskusija

Dizajn javnog prostora

4. Zaključak

Prepoznatljivost svih umetničkih izraza Akončija je akcija u realnom vremenu i u prostoru, bilo da su njegova dela kategorisana kao performans, instalacija, skulptura ili pejzažni dizajn. Mesto na kome se radnja odvija, u stvaralaštvu Akončija dobija ulogu prolaznog umetničkog objekta, svedoči o formiranju umetnosti performansa od 60-ih do 80-ih godina prošlog veka. Akonči je postao sinonim za umetničku transgresiju, usmerio je svoju nemirnu energiju tokom većeg dela svog života na dizajn i arhitekturu. Odbacio je ograničenja koja diktira umetničko tržište i javnost. Akonči je stvarao estetske fenomene koji su šokirali, iznenađivali i zadrživali publiku, često je primoravajući da reaguje i učestvuje u radu. Akončijeva umetnička taktika dovodila je u pitanje pasivnost sa kojom ljudi teže da konzumiraju umetnost. Primenujući neverovatno intimne sadržaje, kao i netradicionalne materijale i forme, Akonči je podstakao ono što se često smatralo suprotstavljenim odnosom između njega, publike i institucionalnog umetničkog polja.

Zahvanica:

Menadžment umetničke produkcije i medija, Fakultet savremenih umetnosti

Ključne reči: dizajn, vizuelna smelost, javni prostor, umetnost u arhitekturi, dizajn javnog prostora

Reference

1. Andrew Forster, Impurely Applied: The Architecture and Landscape Architecture of Vito Acconci, RACAR (Canadian Art Review) 39, #1, 2014
2. Robert Punkenhofer, ed., Building an Island: Vito Acconci/Acconci Studio, Ostfildern-Ruit, Germany, 2003, r. 107 3 Robert Punkenhofer, ed., Building an Island: Vito Acconci/Acconci Studio, Ostfildern-Ruit, Germany, 2003, r. 107
3. Andrew Forster, Impurely Applied: The Architecture and Landscape Architecture of Vito Acconci, RACAR (Canadian Art Review) 39, #1, 2014

Stanković, N. (2023). Pozicioniranje rada umetnika Vita Akončija na tržištu dizajna. In D. Čalović (Ed.), Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference (p. [32-34]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Brus Mau i društveno-odgovorni dizajn

Aleksandra Svetlik

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Fakultet savremenih umetnosti, Beograd, Republika Srbija
aleksandra.svetlik@fsu.edu.rs
+381 (0)63/18-99-284

KLjučne reči: Brus Mau, društveno-odgovorni dizajn, koka-kola, održivost, Mreža velikih promena, interdisciplinarnost, ekologija

„Da li je Amerika stvorila koka-kolu ili je koka-kola stvorila Ameriku?”
Brus Mau

Iako je u konceptu Bauhausa, kako primećuje Hal Foster, došlo ne samo do mešanja estetskog i upotrebnog već i do njihovog stapanja u komercijalno, tek u periodu medijske ekspanzije ova ideja zaista ostvaruje svoj pun potencijal (Foster 2006: 28–29). Koncept totalnog dizajna u postmodernom ključu može se sagledati kroz rad kanadskog dizajnera Brusa Maua, koga kritičari, i sami u dilemi, neretko svrstavaju u teoretičare, filozofe ili umetnike, bilo sa jedne oštre kritičke tačke poput Fostera ili u krajnje utopističkom maniru, sledeći njegovu viziju o mogućnosti globalne pozitivne promene.

U radu se analizira projekat „Mreža velikih promena” (Massive Change Network) kao zaokružena ideja o tzv. dizajniranju života, ali i važna smernica za razumevanje pojedinačnih projekata, među kojima je u ovom radu akcenat na kampanji „Živi pozitivno” (Live positively) za kompaniju „Koka-Kola”. Cilj rada je da ukaže na značajan stepen mogućnosti rešavanja društvenih i ekoloških problema kroz aktivno učešće pojedinaca i interdisciplinarnost, ali i na nedostatke takvog pristupa. U tom smislu ne nudi se revolucionarno rešenje koje bi dizajn oslobodilo sprege sa ekonomskom sferom, već rešenje koje pokazuje visok stepen odgovornosti u pogledu društvenih i ekoloških problema.

Dijalektički odnos i na njemu utemeljeno problemsko pitanje „Da li je Amerika stvorila koka-kolu ili je koka-kola stvorila Ameriku?” postavio je i američki dizajner i teoretičar dizajna Viktor Papanek. S jedne strane, kako smatra Papanek, dizajn određuje okolinu, ali je, sa druge strane, istovremeno određen svojom okolinom (društvenom, ekonomskom i kulturnom). Kroz primer taktike namernog zastarevanja proizvoda ili dizajniranja samo za potrošače sugerise na neophodnost prilagođavanja uloge dizajna rešavanju problema svakog čoveka, pa tako i onog ko nije potencijalni kupac. Time naglašava da cilj dizajna ne sme biti usmeren na „umjetno stvorene i manipulisane potrebe savremenog čoveka” (Keler 1973: 15).

Brus Mau prihvata Papanekovu ideju sa većim optimizmom u pogledu poimanja brendiranja. U svojoj idejnoj osnovi ono pretpostavlja ulogu manipulacije psihološkim, ideološkim ili kulturnim pretpostavkama

i prodaju onoga što prevazilazi domen samog proizvoda ili usluge. Mau koristi moć brendiranja kao važan alat promene sveta nabolje, zbog čega se takva vizija može smatrati i kontradiktornom.

Da bi se razumeo koncept pozitivne promene kroz dizajn ili brendiranje kao konstruisanje značenja, važno je razumeti način na koji sam Mau definiše pojam dizajna. Ukoliko se polazi od pretpostavke da je dizajn „kultura ideja, kreativnost, holističko razmišljanje, pronalazak i liderstvo” (Mau 2015: 3), može se zaključiti da je on zamišljen prvenstveno kao *proces*, a manje kao *realizovani objekat (proizvod)*. Takav proces nije ograničen na sadašnjost, čime se njegova definicija proširuje na polje društvene odgovornosti. Ističući liderstvo kao važnu odliku dizajna, Mau usmerava definiciju tog pojma na budućnost ili „sposobnost zamišljanja željene budućnosti i sistematičan rad na realizaciji takve vizije”(3). Ona se udaljava od modernističke funkcionalnosti i nasledstva Bauhausa, zadržavajući ideju rešavanja problema svakodnevnog života, s naglaskom na interdisciplinarnom pristupu. Umesto zastarevanja proizvoda/usluga kao strategije povećanja potrošnje, Mau nudi ideju o globalnim kampanjama koje su dizajnirane tako da traju večno, a jedna od njih je i kampanja „Živi pozitivno”, realizovana u okviru projekta „Mreža velikih promena”.

Mogućnost da prolaznost zameni trajanje i održivost osnova je na kojoj Mau gradi koncept kampanje. Osnovni cilj kampanje nije samo usmerenost ka konzumentima, već i ideja da se kompanija i proizvođači podstaknu angažovanim pristupom i postanu izvor šire društvene promene. Na taj način angažovanost se ne posmatra kao kratkotrajno rešenje, već kao zalog za budućnost Građenjem kulturnog (ideološkog) narativa pokreće se izgradnja novog sistema vrednosti, čija je najvažnija uloga očuvanje života na planeti.

Timu „Mreže velikih promena” u dizajniranju *pozitivne budućnosti* priključio se proizvođač stolica „Emeko”. Recikliranjem tačno 111 plastičnih boca koka-kole nastaje bezvremenska stolica pod nazivom „111 mornarička stolica” (111 Navi Chair). Od uklanjanja desetina miliona plastičnih boca i zaštite vodenih tokova, pa sve do podsticaja ženskog preduzetništva, kampanja „Živi pozitivno” osporava stav da savremena „ekonomska logika briše svaki ideal trajnosti” (Mušić 2014: 65) i da proizvodnjom i potrošnjom predmeta „upravlja pravilo prolaznosti” (65).

Optimističan stav o dizajnu kao „instrumentu ozdravljenja” (Ćurčić 2009: 71) situacije u kojoj se nalazi savremeno društvo iznosi i Jerko Denegri. Govoreći o važnosti sprege dizajna i kulture, ističe da dizajn treba da se uvede u mitologiju svakodnevnice, jer se time otvara mogućnost ispitivanja van stroge upućenosti na predmet. Iako se predmet kao takav zadržava, važno je kako on funkcioniše i komunicira sa okolinom (Ćurčić 2009: 70). Kampanja „Živi pozitivno” svakako ostvaruje pomenutu komunikaciju, čime dizajniranje postaje sredstvo promovisanja kulturnog identiteta.

Razmatranjem dizajna u okvirima kulturnih i društvenih odnosa bavio se i Maršal Makluan, zagovarajući stav da je reklamom potrebno obuhvatiti iskustvo potrošača.

Makluan govori o pokušaju pretvaranja reklame u ikonu, podrazumevajući pod tim složene i ujedinjene slike koje sažimaju široka iskustva u malom prostoru (Makluan 2008: 201–202). Njihov cilj je da odvrate

potrošača od slike o proizvodu (koka-kola kao napitak), da ga približe ideji proizvođača, odnosno njegovoj ulozi (recikliranje) i time utiču na proces *dizajniranja života* (odgovorni pojedinci i očuvana životna sredina).

Projekat „Mreža velikih promena” temelji se na ideji da je „sve u našem svetu, od prirode preko kulture do biznisa dizajnirano”. Dizajn kao metodologija bi trebalo da podstiče na akciju i pruži moć zamišljanja bolje budućnosti. Uprkos optimističnoj viziji, Mau se svojim promišljanjem približio kritičnoj tački, u kojoj je vrlo teško definisati poziciju koju zastupa. Kritičar Foster s pravom osporava njegove teorijske vizije kao protivrečne, postavljajući pitanje „da li je on [Mau – A. S.] kulturni kritičar, futuristički guru ili korporacijski savetnik?” (Foster 2006: 34). Iako ga možemo smatrati „umetnikom sa prihodima poslovnog čoveka” (Foster 2006: 34), njegov pristup u dizajnu stvara prihvatljiv balans između sfere poslovnog i umetničkog, ekonomskog i kulturnog, kao i ekonomskog i ekološkog.

Razvijajući metodologiju *dizajniranja života* kako bi se postigao glavni cilj u vidu održivosti, Brus Mau se oslanja na interdisciplinarnost. Uspešnost njegove kampanje „Živi pozitivno”, kao i veliki broj aktivnih projekata u okviru „Mreže velikih promena”, svedoče o optimističnoj prognozi uloge dizajna u savremenom svetu. Dizajniranje okrenuto ka budućnosti polazna je tačka teorijskog promišljanja društvene odgovornosti i rešavanja (globalnih) problema savremenog doba, među kojima visoko mesto svakako zauzima ekologija.

Literatura

1. Antonelli, Paola. Interview with Bruce Mau. In: *Workspheres: design and contemporary work styles*. New York: The Museum of Modern Art, 2011.
2. Ćurčić, Branka. *Dizajn i ideologija – razgovor sa Jerkom Denegrijem*. U: Ćurčić, Branka. *Ideologija dizajna*. Njujork: Autonomedia, 2009.
3. Foster, Hal. *Dizajn i zločin*. U: *Dizajn i zločin i druge polemike*. Ljubljana: Tiskarna Ljubljana, 2006.
4. Keller, Goroslav. *Predgovor jugoslavenskom izdanju*. U: Papanek, Viktor. *Dizajn za stvarni svet*. Split: Nakladni zavod MM, 1973.
5. Makluan, Maršal. *Razumijevanje medija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 201–209, 2008.
6. Monasteri, Enriko. *Bruce Mau. An integrated monography*. Milano: Politecnico di Milano, 2018.
7. Mušić, Miroslav A. *Određenje dizajna i njegovih pojavnih oblika*. U: Zbornik radova Akedemije umetnosti 2, 58–68, Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu – Akademija umetnosti, 2014.
8. Papanek, Viktor. *Dizajn za stvarni svet*. Split: Nakladni zavod MM, 1973.

Internet izvori

1. Bergmann, Benjamin; Bergmann, Jono. *Mau. Documentary*, 2021.
2. Bruce Mau Studio <https://brucemaustudio.com/>, pristupljeno 20. 4. 2023.
3. Bruce Mau Design <https://www.brucemaudesign.com/>, pristupljeno 20. 4. 2023.
4. Mau, Bruce. *Design is leadership. Essay* (2005): <https://designmanifestos.files.wordpress.com/2020/07/24hrs2mc-principles.pdf>, pristupljeno 22. 4. 2023.

5. Coburn, Froelke Marcia. *Bruce Mau: From innovative graphic designer to world-class conceptualist*. Chicago magazine (2010):
<https://www.chicagomag.com/chicago-magazine/june-2010/bruce-mau-from-innovative-graphic-designer-to-world-class-conceptualist/>, pristupljeno 22. 4. 2023.
6. Massive Change Network <https://www.massivechangenetwork.com/>, pristupljeno 20. 4. 2023.
7. Mau, Bruce. *An incomplete Manifesto for Growth*.
<https://drapak.ca/art11/docs/Art%20Ideas-An%20incomplete%20manifesto%20for%20growth.pdf>, pristupljeno 10. 5. 2023.

Svetlik, A. (2023). Brus Mau i društveno odgovorni dizajn. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [35-38]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Primena veštačke inteligencije za automatizaciju procesa u obrazovnim institucijama

Dragana Jakovljević

¹ Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije, ITS-Beograd,, Srbija; dragana0322@its.edu.rs,
+381 (0)64/87-60-085

Apstrakt

Tehnologija koja se razvija već dugi niz godina je tehnologija veštačke inteligencije (AI), koja sa sobom donosi velike prednosti i neverovatno je na koje se sve načine može koristiti u različitim industrijama, uključujući obrazovanje.

Bilo je mnogo predviđanja futurista, filmskih stvaralaca, autora naučne fantastike i tehnoloških entuzijasta o mnogim promenama koje će tehnologija poput veštačke inteligencije doneti različitim industrijama. Neka od ovih predviđanja bila su sjajna, a druga katastrofalna. Međutim, zanimljivo je primetiti da se AI sada koristi na različite načine u različitim industrijama i da postaje deo našeg svakodnevnog života.

Sektor obrazovanja nije izostavljen u korišćenju AI-ja i utiče na obrazovni proces i sektor obrazovanja u celini. To podrazumeva podučavanje i učenje i izvan same učionice. Assignment Geek predstavio je nekoliko načina na koje će AI uticati na obrazovni sektor.

1. Automatizacija osnovnih obrazovnih aktivnosti

Postoje neke aktivnosti koje su neophodan deo obrazovnog sistema, ali mogu biti i veoma zamorne. Jedna takva aktivnost je ocenjivanje testova, ispita i domaćih zadataka. Ocenjivanje nastavnicima oduzima mnogo vremena, koje bi bilo bolje provesti radeći na svom profesionalnom razvoju, interakciji sa učenicima, pripremama za čas ili odmarajući se.

Upotrebom veštačke inteligencije proces ocenjivanja se može automatizovati kako bi nastavnici uštedeli vreme i izbegli stres. Ocenjivanje testova koji podrazumevaju popunjavanje praznina i opcije višestrukog izbora može se lako automatizovati. Iako možda još uvek nije moguće ocenjivati eseje pomoću veštačke inteligencije, možete se kladiti da će buduće poboljšanje tehnologije rešiti ovo. Ovo će nastavnicima dati vremena da se usredsrede na druge aktivnosti u razredu.

2. Obrazovni softver za učenike

Veštačka inteligencija će biti ključna za učenje za različite starosne grupe sa individualizovanim ili personalizovanim učenjem. Kreiranje obrazovnog softvera za različite razrede i odeljenja pomoći će učenicima u procesu učenja izvan učionice. Već postoji veliki broj igara, programa i softvera za adaptivno učenje koji ovo već realizuju u stvarnosti. Ovaj softver bi mogao da odgovori na lične potrebe svakog učenika, stavljajući veći akcenat na teme koje nisu savladali. Na taj način učenici bi van nastave u učionici mogli da dobiju svu pomoć koja im je potrebna za savladavanje gradiva iz različitih predmeta učeći svojim tempom.

3. AI tutor kao podrška studentima

U ovom trenutku postoji niz stvari koje bi čovek mogao da nauči učenike, dok mašina ne može. To će se vremenom poboljšati i već u bliskoj budućnosti mogli bismo imati učenike koje će podučavati AI tutori. Već postoje programi zasnovani na veštačkoj inteligenciji koji pomažu učenicima da nauče pisanje, osnove matematike i neke druge osnovne veštine.

Iako se na ovom programu za sada predaju samo osnovni predmeti, ne treba isključiti mogućnost da će ovi programi u budućnosti moći da predaju naprednije predmete.

4. Menja način na koji pronalazimo i koristimo informacije

Postoje različiti načini na koje AI menja naše pronalaženje informacija i njihovo korišćenje u drugim sferama. Na primer, Amazon preporučuje proizvode zasnovane na prošlim kupovinama, a Google prilagođava rezultate pretrage lokaciji korisnika. Ova inteligentna promena načina na koji koristimo informacije može naći svoju primenu i u obrazovanju.

Budući da će tehnologija nastaviti da napreduje u narednim godinama, možete biti sigurni da će interakcija sa informacijama takođe nastaviti da se menja. Dakle, budući studenti će od sada moći da pristupe informacijama na potpuno različite načine i imaće sasvim drugačije iskustvo kada sprovedu svoje istraživanje ili proveravaju druge činjenice.

5. Uloga tutora i nastavnika bi se mogla promeniti

Dok god je reč o obrazovanju, nastavnici će uvek imati svoju ulogu u tom procesu. Ipak, sa pojavom tehnologije kao što je AI u obrazovnom sistemu, tradicionalne uloge nastavnika bi se mogle promeniti. Već

smo spomenuli kako veštačka inteligencija može da preuzme nastavnikove zadatke ocenjivanja i podučavanja učenika, ali postoje i drugi aspekti gde se ona može primeniti.

Sistemi zasnovani na veštačkoj inteligenciji mogu da pruže učeniku stručna znanja i omogućiti mu da pronađe željene informacije ili da postavlja pitanja. Nastavnik će morati da igra ulogu fasilitatora, dopunjujući lekcije AI-ja i pomažući učenicima koji se bore da savladaju gradivo. Takođe, biće tu za učenike kojima je potrebna pažnja ili ljudska interakcija.

6. Sticanje osnovnih veština, lokacija za učenje i predavači predmeta se mogu promeniti

Korišćenje softvera i sistema veštačke inteligencije znači da će učenici moći da uče kad god oni žele i gde god da se nalaze u svetu. Možda će postati uobičajenije da ovakvi programi zauzmu mesto tradicionalnog okruženja u učionici, koje poznajemo i na koje smo navikli. U ovom slučaju, AI će zauzeti mesto nastavnika. Obrazovni programi zasnovani na veštačkoj inteligenciji već imaju sposobnost da podučavaju osnovne kurseve, ali će se tokom godina raditi na njihovom unapređivanju kako bi ponudili širi opseg predmeta.

7. AI programi mogu pružiti povratne informacije nastavnicima i učenicima

Osim izrade kurseva i za nastavnike i za učenike, AI bi mogao da pomogne i pružajući korisne povratne informacije studentima i nastavnicima kako bi znali da li je kurs uspešan. Mnoge škole koje nude onlajn-kurseve takođe prate napredak svojih učenika pomoću AI sistema. Ove povratne informacije će ukazati profesorima na oblasti u kojima učenici imaju problema ili na to gde treba da poboljšaju svoj učinak, što će im omogućiti da se fokusiraju na slabosti učenika. Na taj način učenici će dobiti veću pomoć u oblastima gde im je pomoć potrebna.

8. AI podaci bi mogli da poboljšaju pronalaženje učenika, podučavanje i podršku školama

Koledži bi mogli da promene način interakcije sa svojim studentima i perspektive prikupljanjem podataka pomoću veštačke inteligencije. Mogu se napraviti promene u zapošljavanju kako bi se studentima pomoglo da izaberu kurseve koji su najbolji za njih. Iskustvo učenika je takođe prilagođeno njihovim potrebama i ciljevima. Neke škole svojim učenicima već pružaju obuku koju sprovodi veštačka inteligencija kako bi olakšali prelazak iz srednje škole u koledž.

Diskusija i zaključak

Velike promene u obrazovnom sistemu pod uticajem veštačke inteligencije mogu potrajati nekoliko decenija da dođu do izražaja. Ipak, činjenica je da AI može da promeni skoro sve u obrazovanju, čak i male stvari koje uzimamo zdravo za gotovo. Nesumnjivo je da bi tokom narednih godina i decenija obrazovanje moglo da doživi drastične promene koje će promeniti dosadašnji pogled na obrazovanje i iskustvo učenika.

Ključne reči: automatizacija, AI tutor, povratna informacija, edukacija, obrazovni softver, nove veštine

Reference

1. Miller, M. (2023). AI for Educators: Learning Strategies, Teacher Efficiencies, and a Vision for an Artificial Intelligence Future. Dostupno na <https://www.amazon.com/Educators-Strategies-Efficiencies-Artificial-Intelligence/dp/1956306471>. Datum pristupa: 20. 5. 2023.
2. <https://www.unesco.org>, datum pristupa: 20. 5. 2023.
3. <https://tech.ed>, datum pristupa: 20. 5. 2023.
4. <https://hai.stanford.edu>, datum pristupa: 20. 5. 2023.
5. <https://www.americanprogress.org>, datum pristupa: 20. 5. 2023.
6. Kent, C., & du Boulay, B. (2022). AI for Learning. CRC Press. Dostupno na <https://www.routledge.com/AI-for-Learning/Kent-Boulay/p/book/9781032039213>. Datum pristupa: 20. 5. 2023.

Jakovljević, D. (2023). Primena veštačke inteligencije za automatizaciju procesa u obrazovnim institucijama. In D. Čalović (Ed.), Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference (p. [39-42]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

Primena kriptovaluta i cloud computinga

Nadica Žarkić

Visoka škola strukovnih studija za informacione tehnologije ITS - Beograd, Srbija, nadicazarkic@gmail.com

*Kontakt informacije: nadicazarkic@gmail.com, +381 (0)64/46-68-439

Apstrakt

Kriptovaluta je digitalno sredstvo dizajnirano da funkcioniše kao sredstvo razmene, pri čemu se pojedinačni zapisi o vlasništvu kovanica čuvaju u knjizi koja postoji u obliku kompjuterizovane baze podataka koristeći jaku kriptografiju za osiguravanje evidencije transakcija, za kontrolu stvaranja dodatnih kovanica i za verifikaciju prenosa vlasništva nad kovanicama [1]. Obično ne postoji u fizičkom obliku (poput papirnog novca) i obično je ne izdaje centralni organ. Kriptovalute koriste tehnologiju koja je izgrađena koristeći „peer to peer” mrežu. To je decentralizovani operativni sistem kome se svako može pridružiti ili ga može napustiti po svojoj želji. Njime upravljaju ljudi koji daju računarsku snagu mreži i funkcionišu kao rudari. Njihova računarska snaga omogućava mreži da funkcioniše. Mašine kojima upravljaju rudari u stalnoj su trci da reše složeni algoritam – SHA-256. Da bi se to postiglo, potrebna je ogromna količina računarske snage. U kriptovalutnim mrežama rudarenje je validacija transakcija. Za ovaj napor uspešni rudari dobijaju novu kriptovalutu kao nagradu. Nagrada smanjuje naknade za transakcije stvaranjem komplementarnog podsticaja koji doprinosi moćima obrade mreže [3].

Skladištenje u oblaku trenutno pružaju kompanije kao što su Microsoft, Amazon i druge velike organizacije. Ova vrsta skladištenja omogućava korisniku da skladišti podatke i informacije na mreži i služi kao rezervna kopija u slučaju da se podaci izgube, a može se koristiti i za čuvanje velike količine podataka. Jedna od najznačajnijih karakteristika je to da korisnik može pristupiti svojim datotekama sa bilo kog računara ili mobilnog uređaja. Nisu više ograničeni na pristup datotekama koje se lokalno čuvaju na uređaju. Pojam „rudarenje u bazenu” (mining pool) predstavlja kolekciju rudara koji rade zajedno kao jedan entitet kako bi povećali svoje šanse za iskopavanje bloka i međusobno podelili nagrade srazmerno računarskoj snazi koju su doprineli uspešnim rudarenjem bloka. Ovo je dovelo do mnogo bržeg iskopavanja bloka jer nekada za isti taj blok je bilo potrebno trostruko duže vreme da prođe kako bi se on generisao. Rešenje ovog problema bilo je da rudari objedine svoje resurse kako bi mogli brže generisati blokove i stoga dosledno dobijati deo blokovske nagrade, umesto da ga dobijaju nasumično jednom u nekoliko godina [2]. „Cloud mining” znači da kompanija domaćin poseduje rudarski hardver i pokreće ga u profesionalnom rudarskom pogonu. Korisnik plaća kompaniji iznajmljuje deo hardvera. Na osnovu

količine heš snage koju iznajmljuje, zaradiće deo koji kompanija plaća za rudarenje u oblaku za svaki prihod koji generiše heš snaga koju je korisnik kupio [4]. Hostovano rudarenje je najpopularniji oblik oblaka. Danas postoje tri najčešće korišćene metode rudarstva u oblaku:

- hosting – platforma na kojoj vlasnik obezbeđuje opremu za iznajmljivanje kriptovaluta za rudare;
- virtuelni hosting – iznajmljivanje prostora na serveru sa instalacijom softvera stanara za rudarenje kriptokoina;
- zakup računarskih kapaciteta servera bez mogućnosti dodatne konfiguracije.

Dostupnost mreža velikog kapaciteta, jeftinih računara i uređaja za skladištenje podataka, kao i široko prihvaćeno virtuelizacija hardvera, arhitektura orijentisana na usluge i autonomno i uslužno računanje doveli su do rasta računarstva u oblaku [4]. Prednosti koje donose kriptovalute i razlog zbog kog se razvijaju su upravljanje kriptovalutama, sigurnost, privatnost, lako menjanje valute i isplativ način transakcije kao brz način prenosa sredstava. Pojedinci koji odluče da rade kao rudari moraju uzeti u obzir troškove hardvera i električne energije jer će to uticati na isplativost operacije. Kao olakšica pri rešavanju ovog problema koristi se cloud computing. Računarstvo u oblaku, generalno gledano, jedan je od najbrže rastućih tehnoloških trendova u kome se računarskim uslugama kao što su obrada, kapacitet servera, usluge baza podataka, softver i skladištenje datoteka pristupa putem oblaka, putem interneta [4]. S druge strane, rudarenje je okosnica modela kriptovaluta, poput bitcoina. To je proces kojim se transakcije verifikuju i dodaju u javnu knjigu, poznatu kao blockchain [2]. Takođe, to je sredstvo putem kog se puštaju novi novčići. Kombinacija kriptovaluta i cloud computinga otvara svet rudarstva ljudima na udaljenim lokacijama sa malo ili nimalo tehničkog znanja i hardverske infrastrukture. Zato cloud computing za kriptovalute ima značajnu ulogu kad je reč o približavanju i olakšavanju ove vrste aktivnosti i povećanju njene dostupnosti za samog korisnika. Na taj način korisnik ne mora imati nikakva dodatna sredstva kao preduslov za rad sa kriptovalutama.

Prednosti rudarstva u oblaku ogledaju se u tome što smanjuju ukupne troškove povezane sa rudarenjem i omogućavaju svakodnevnom investitorima, kojima možda nedostaje dovoljno tehničkog znanja, da kopaju kriptovalute. Mane oblaka u rudarstvu su što praksa centralizuje rudarstvo na farme, a dobit je podložna potražnji. Iako rudarstvo u oblaku ima prednosti, poput manjeg ulaganja u hardver i stalnih troškova, ovaj proces takođe ima i nekoliko nedostataka.

Na primer, industrijske prevare su se brzo širile sa popularnošću kriptovaluta. U takvim situacijama postoji mogućnost smanjenja profita [1]. Kriptovalute su posebno osetljive na potražnju, a smanjenje njihove heš snage može dovesti do manje dobiti za rudare. Kompanija može tvrditi da je kompanija u oblaku bez ikakvog dokaza da zaista poseduje bilo koji hardver, što znači da lako može doći do prevare. Naime, ako korisnik ne ispita dobro kompaniju čije uloge želi da koristi, može biti prevaren. Smatram da je

zbog velikog broja prevara korisnika potrebno da se obezbede i omoguće veća bezbednost i sigurnost. Ono što je dokazano jeste da je rudarstvo dugoročan posao – nije moguće zaraditi veliki novac za kratak period. Kada je reč o elektronskom novčaniku, bezbednost je velika. Primena cloud computinga na kriptovalute donela je veliku revoluciju, približila korisnicima sam sistem rudarenja, obezbedila visok stepen bezbednosti upravljanjem elektronskim novčanikom i donela nove mogućnosti i metode u korišćenju kriptovaluta – zato su primena i značaj samog clouda toliko veliki.

Ključne reči: kriptovalute, cloud computing, cloud mining, rudarenje, transakcije

Literatura

1. Bamert, T. & Decker, C. & Wattenhofer, R. & Welten, S. BlueWallet: The Secure BitcoinWallet. In Security and Trust Management; Cham, Switzerland, 2014
2. David Lee Kuo Chuen: Handbook of Digital Currency: Bitcoin, Innovation, Financial Instruments, and Big Data, 2015
3. Michael G. Pitt: Criptovalute E Bitcoin, 2014
4. Douglas E. Comer: The Cloud Computing Book: The Future of Computing Explained, CRC Press, 2021

Žarkić, N. (2023). Primena kriptovaluta i cloud computing-a. In D. Čalović (Ed.), Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference (p. [43-45]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

The Effect of Transformational Leadership Style on Supporting the Institutional Entrepreneurship of Manufacturing Industry in Iraq: The mediating role of Sustainable Development

Raghad Raaed Mohammed^{1*}

¹ Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Romania; raghadraeed78@gmail.com

Abstract

The human resource is the primary pillar on which organisations rely to effect change towards sustainable development, as investing in human resources is regarded as one of the most important investments to meet the rapid changes and enormous challenges brought about by technological developments, scientific progress, the communications revolution, globalisation, and competition.

These challenges have imposed on organisations the need to seek a driving force to keep pace with change to ensure their survival, continuity, and excellence, as well as the need to adopt new directions that ensure their sustainability by investing in their best resources, which is their human capital, as one of the best ways to face these changes and challenges. Entrepreneurial behaviour is the result of proactive individuals' efforts and ideas within organisations, and because the adoption of entrepreneurial behaviour by organisations is one of the most effective means of creating, revitalising, and reviving organisations to face changing environmental conditions, in a way that guarantees organisations a competitive advantage that allows them to expand their market share and achieve sustainable development.

These efforts necessitate a continuous search for mechanisms encouraging organisational and entrepreneurial conduct, such as leadership styles. The influence of leadership on the organisation also varies. One of the most important things a firm can do to survive in today's competitive market is to improve its performance by defining and improving its leadership style. Leaders may inspire followers to go above and beyond their self-interest to help the firm, which is one aspect of transformational leadership. Furthermore, the foundation of sustainable development is the development of cities and communities, primarily through business, with the primary goal of meeting societal goals and needs through the use of

available resources without regard for the world's needs, which affects future generations. The main issue of sustainable development is environmental preservation and not being extravagant or harmful, such as environmental pollution or depleting scarce resources, and among the issues and areas that sustainable development works on are economic growth, social development, and environmental and economic resource preservation.

Based on the above, the main question for this study which considers the main research contribution is to examine the mediating role of sustainable development on the relationship between transformational leadership Style and institutional entrepreneurship in the manufacturing industry in Iraq. To answer this question, a descriptive-analytical approach was used first to describe the study phenomenon, which was represented in the relationship of transformational leadership, institutional entrepreneurship, and sustainable development in theory through relevant references and research, and then implementing the field side of the study by developing a questionnaire that included (30) paragraph, as a main tool for collecting data from the study sample, which included (345) employee.

This sample was chosen because of their extensive understanding of the study's factors. In addition to the importance of the manufacturing industry in Iraq, it is one of the most important sectors supporting the national economy. The questionnaires were distributed online using Google Forms, and (340) questionnaires valid for statistical analysis were retrieved, where the Statistical Package for Social Sciences program version (25) was used to analyse the study data descriptively, in addition to determining the characteristics of the study sample individuals.

The Amos program version (21) was also used to test the direct hypotheses of the study, in addition to testing the indirect hypotheses of the study, which represent the study's main contribution. The study results showed that the level of application of transformational leadership in the manufacturing sector in Iraq came to a high degree. This indicates that the managers of these companies are fully aware of the importance of the transformational leadership style and the many benefits it provides to companies to help them achieve their goals successfully. The results also indicated that the level of entrepreneurship in the manufacturing industries sector in Iraq came to a medium degree, and this indicates that some obstacles stand in the way of innovation and creativity in these companies, so it is necessary to study the factors affecting it. In addition to an average level of sustainable development among manufacturing companies in Iraq.

The results of the study indicated a statistically significant effect of transformational leadership in supporting institutional entrepreneurship and developing sustainable development in manufacturing companies in Iraq. Provide a suitable work environment for all members of the company. The results of the study showed a mediating role for sustainable development in the relationship between the method of

transformational leadership and supporting institutional entrepreneurship in the manufacturing sector in Iraq. Providing better production methods and processes than the current one, which in turn provides a great opportunity to support institutional entrepreneurship.

Keywords: Transformational Leadership Style, Institutional Entrepreneurship, Manufacturing Industry, Sustainable Development, Iraq.

Mohammed, R. R. (2023). The Effect of Transformational Leadership Style on Supporting the Institutional Entrepreneurship of Manufacturing Industry in Iraq: The mediating role of Sustainable Development. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [46-48]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

The mediating role of Social Responsibility on the relationship between Resonant Leadership and Sustainable Performance of the Manufacturing Industry in Romania

Raghad Raaed Mohammed^{1*} and Majid Hamid Hazim

¹ Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Romania; raghadraeed78@gmail.com

Abstract

Scholars are becoming increasingly concerned with long-term development. The researchers are looking into ways to improve the long-term success of enterprises. How well we manage our environment determines sustainability. On the one hand, a rising number of enterprises have understood in recent years that economic success and environmental and social performance should be valued. Furthermore, stakeholders pressure companies to improve sustainable performance through company leaders.

Considering that leaders represent the decision-making centre responsible for developing sustainable performance, the leadership style followed by the company directly affects all the company's activities, and resonant leadership is one of the modern leadership styles whose impact has not been sufficiently studied, especially on sustainable performance. For its part, social responsibility represents one of the most important factors for the success of companies in developing sustainable performance, despite the importance of the three variables of the study (resonant leadership, sustainable performance, and social responsibility).

However, the mediating role of social responsibility on the relationship between resonant leadership and sustainable performance has not been studied, and this is what represents the main research contribution and the main question that this study seeks to achieve. To answer this question, the descriptive analytical approach was used to describe the phenomenon under study first, represented in the relationship of resonant leadership, sustainable performance, and social responsibility in theory through relevant references and research, and then implementing the field side of the study by developing a questionnaire that included (30) Paragraph, as a main tool for collecting data from the study sample, which included (384) employees working in the administrative departments of manufacturing companies in Romania.

This sample was chosen because of their great knowledge of the variables of the study and their knowledge about the importance of developing and developing the sustainable performance of manufacturing companies. In addition to the importance of the manufacturing sector, given that this sector has a vision and a mission to achieve the goals to be completed during the Industrial Revolution 4.0 period. It will be better if the manufacturing industry is constantly improved and developed. The questionnaires were distributed online using Google Forms, and (341) questionnaires valid for statistical analysis were retrieved, where the Statistical Package for Social Sciences program version (25) was used to analyse the study data descriptively, in addition to determining the characteristics of the study sample individuals. The Amos program version (21) was also used to test the hypotheses of the direct study, which is to study the impact of resonant leadership on sustainable performance and social responsibility, and to study the impact of social responsibility on sustainable performance, in addition to testing the hypotheses of the indirect study, which is to study the mediating role of social responsibility On the relationship between resonant leadership and sustainable performance.

The results of the study showed that manufacturing companies in Romania have an average level of sustainable performance and an average level of social responsibility; in addition, the degree of application of resonant leadership in these companies came at an average level. This indicates that the manufacturing companies in Romania have an orientation towards the development of sustainable performance, but not at a good level, and this requires study and verification to reveal the factors that help in the development and development of sustainable performance, such as the variables of this study represented in social responsibility and resonant leadership.

The results of the study also showed that there is a direct impact of resonant leadership on both sustainable performance and social responsibility, and this may be attributed to the fact that resonant leadership contributes significantly to improving performance, as it enables leaders with high levels of emotional intelligence to prove that they are more effective through the use Resonant leadership traits, even when workers' emotions fluctuate and are difficult to deal with.

The results of the study also showed that there is a direct impact of social responsibility on sustainable performance, and this may be because social responsibility contributes to motivating companies to perform their duty towards the environment in the local community, whether through preserving the environment or supporting the local community socially, and this is the basis of sustainable performance. Finally, the study results showed a mediating role for social responsibility in the relationship between resonant leadership and sustainable performance in manufacturing companies in Romania.

Keywords: Social Responsibility, Resonant Leadership, Sustainable Performance, Manufacturing Industry, Romania.

Mohammed, R. R., & Hazim, M. H. (2023). The mediating role of Social Responsibility on the relationship between Resonant Leadership and Sustainable Performance of the Manufacturing Industry in Romania. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [49-51]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

The Impact of Leadership Styles on the Organizational Culture in the Romanian Service Sector: The Mediating Role of Social Capital

Raghad Raaed Mohammed^{1*} and Majid Hamid Hazim¹

¹ Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Romania; raghadraeed78@gmail.com

Abstract

Employee job performance is affected by the company's social capital and how well it employs its capital. In other words, a company's ability to use and convert intangible capital that it owns or develops via its members is critical to strengthening and maintaining its competitiveness. As a result, leadership and social capital are critical factors for creating firm performance. Leadership studies have always piqued the interest of many academics. Many ideas and approaches for effective leadership have been proposed, notably in organisational behaviour and human management. Most leadership studies recognise leaders, people, and conditions as three parts of the leadership process. Furthermore, good leadership empowers people to freely pursue organisational goals, with self-sacrifice recognised as a desirable and important leadership attribute.

Leadership is an important human capital resource in terms of organisational effectiveness. Individuals have social capital, which includes trust, cohesion, access to information and resources, exposure to new knowledge, and learning. It helps firms plan or apply several methods that boost efficiency and effectiveness.

Organisational culture is a concept that may help workers comprehend what they should and should not do, including practices, beliefs, and assumptions about their workplace. The fundamental principles of a firm are established by its leadership, which will ultimately evolve into a leadership style. Subordinates will be guided by these values and the acts of leaders so that both sides' behaviour will become more consistent. A strong organisational culture is created when strong, cooperative behaviour, values, and beliefs are developed.

Leaders must recognise their involvement in safeguarding the culture of their organisations. This, in turn, would encourage consistent behaviour among business members, so reducing disagreements and promoting a positive working environment for employees. However, the mediating role of social capital on

the relationship between leadership styles and organisational culture in the Romanian service sector has not been studied, and this is what represents the main research contribution and the main question that this study seeks to achieve. To answer this question, a descriptive-analytical approach was used first to describe the study phenomenon, which was represented in the relationship of leadership styles, organisational culture, and social capital in theory through relevant references and research, and then implementing the field side of the study by developing a questionnaire that included (45) paragraph, as a main tool for collecting data from the study sample, which included (290) employ.

This sample was chosen because of their extensive understanding of the study's factors. In addition to the importance of the services sector in the Romanian market, it is one of the most important sectors supporting the national economy, as it provides many job opportunities for various groups of society. The questionnaires were distributed online using Google Forms, and (290) questionnaires valid for statistical analysis were retrieved, where the Statistical Package for Social Sciences program version (25) was used to analyse the study data descriptively, in addition to determining the characteristics of the study sample individuals. The Amos program version (21) was also used to test the direct hypotheses of the study, in addition to testing the indirect hypotheses of the study, which is to study the mediating role of social capital on the relationship between leadership styles and organisational culture.

The study results indicated a diversity of leadership styles applied in service sector companies in Romania, where the democratic leadership style ranked first, followed by the authoritarian leadership style, and finally, the transformational leadership style. This indicates that service companies in Romania strive to use the best leadership style represented in the democratic style.

The results of the study also indicated that the level of organisational culture in the service companies in Romania came to a medium degree, which indicates the existence of obstacles and problems at the level of these companies' work. This is evident through these companies' lack of an organisational culture capable of improving their performance. As for testing the study's hypotheses, the results indicated a statistically significant positive effect of leadership styles on organisational culture and social capital in service companies in Romania.

Which positively affects the employees of the company. The results also indicated that there is an impact of social capital on organisational culture, in addition to the existence of a mediating role for social capital on the relationship between leadership styles and organisational culture in service companies in Romania, and this indicates the importance of the human element in these companies, as the focus of operations and the basis on which they are based. These companies provide their services.

Keywords: Leadership Styles; Organizational Culture; Service Sector; Social Capital, Romania.

Mohammed, R. R., & Hazim, M. H. (2023). The Impact of Leadership Styles on the Organizational Culture in the Romanian Service Sector: The Mediating Role of Social Capital. In D. Čalović (Ed.), *Book of Abstracts, Student Symposia, LINK IT & EdTech23 International Scientific Conference* (p. [52-54 number]). Faculty of Contemporary Arts, Information Technology School, Institute for Contemporary Education. ISBN-978-86-87175-21-1.

